Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	**Vanemaealiste programm**
Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad
Elluviimise periood	**2025–2028**
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna vanemaealiste programm on koostatud Heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, tagades vanemaealistele võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks ning toetades nende majanduslikku toimetulekut. Programm keskendub vanemaealiste heaoluga seotud küsimustele ja seab eesmärgiks, et vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud kõigiga võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toime tulevad. Programm aitab saavutada Heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärki nr 3.

Programm panustab oma tegevustega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis seatud eesmärkide ja ülesannete täitmisele ning riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“ ja „Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi“. Samuti aitab programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „tajutud riskid“, „osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös“, „hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ja „püsiva suhtelise vaesuse määr“ 2035. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele. Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide nr 1 „Kaotada vaesus“ ja nr 3 „Heaolu ja tervis“ saavutamisesse.

Vanemaealiste programmi elluviimiseks kasutatakse järgmiseid välisvahendite meetmeid:

- 21.4.2.1 – Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine (Euroopa Sotsiaalfond+)
- 21.4.3.3 – Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piiriülest liikumist arvestava sotskindlustussüsteemi kujundamine (Euroopa Sotsiaalfond+)
- 21.4.9.1 – Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine (Euroopa Sotsiaalfond+).

Programmi tegevuste struktuuris ei ole võrreldes varasema programmiga (2024–2027) muudatusi tehtud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk	**Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning**

	majanduslikult hästi toime tulevad				
Programmi mõõdikud	**Tegelik 2023**	**Sihttase 2025**	**Sihttase 2026**	**Sihttase 2027**	**Sihttase 2028**
Aktiivsena vananemise indeks *Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus*	37,9 (2018)	40,9	41,3	41,7	42,2

Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Programmi rahastamiskava	**2024 eelarve**	**2025 eelarve**	**Eelarve prognoos**		
			2026	**2027**	**2028**
Programmi kulud	**3 537 004**	**3 839 370**	**4 121 520**	**4 435 780**	**4 731 894**
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	**3 537 004**	**3 839 370**	**4 121 520**	**4 435 780**	**4 731 894**
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	**579**	**1 167**	**1 174**	**1 509**	**901**
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	**3 536 425**	**3 838 203**	**4 120 346**	**4 434 271**	**4 730 993**

Hetkeolukorra analüüs

Rahvastiku vananemisest tulenevalt on sotsiaalvaldkonna suurimad väljakutsed pensionide tagamiseks täiendavate vahendite leidmine, aktiivsena ja tervena vananemise toetamine ning abituse ja abivajaduse tekkimise ennetamine. Statistikaameti andmetel on pikaajalise haiguse olemasolu 65-aastaste ja vanemate seas vähenenud 77,8%-lt 2019. aastal 76,8%-ni 2023. aastal. Samuti on 65-aastaste ja vanemate elanike seas suurenenud nende osatähtsus, kes hindavad oma terviseseisundit halvaks või väga halvaks (27,6%-lt 2020. a 30,9%-le 2023. a) ning lisaks hindab endiselt üle poole (2023. aastal 59,3%) 65-aastastest ja vanematest inimestest, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna suurel või mõningal määral piiratud. Vananemisega ja vanusesõbraliku lähenemisviisiga on vaja arvestada kõigis riigi poliitikavaldkondades. Vanemaealiste heaolu puudutavad probleemid ei ole valdkondadeüleselt poliitikameetmetesse integreeritud. Jätkuvalt nähakse vanemaealisi pigem sotsiaal- ja tervisevaldkonna sihtrühmana. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist saab toetada vanusesõbralike poliitikameetmetega, mis arvestavad vanemaealiste vajadusi igas eluvaldkonnas. Vanemaealisi on vaja enam kaasata poliitika kujundamisse ning neile on vaja anda võimalus rääkida kaasa vanemaealiste eluolu puudutavates otsustes. Kohaliku elu kujundamisel tuleb arvestada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtetega ning luua võimalusi aktiveerivateks tegevusteks (nt vabatahtlikuks tööks). Võrreldes Euroopa eakaaslastega on vanemaealised ühiskonda oluliselt vähem kaasatud, sh osalevad vähem vabatahtlikus tegevuses ja poliitikas ning tegelevad vähem hobidega. Vanemaealisi kaasavad esinduskogud ei ole levinud ning ka vabatahtlik tegevus saab alles hoogu.

Kuigi vanemaealiste (65-74a) tööhõive Eestis on Euroopa Liidu suurim ehk selles vanuses töötas 2023. aastal 28,4% pensionäridest[1], on vanemaealised võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suuremas vaesusriskis. Eurostati andmetel elas 2023. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses[2] 47% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning sellest peamise osa moodustavad need, kes elavad suhtelises vaesuses. Statistikaameti andmetel elas 2022. aastal[3]

[1] Vanuserühmas 65-74 oli hõivatuid 42 tuhat inimest.
[2] Eurostat avaldab vaesuse andmed uuringuaasta järgi ehk 2023. a suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse näitaja hõlmab 2022. aasta sissetulekutel põhinevat suhtelise vaesuse näitajat. Eesti Statistikaamet avaldab vaesuse näitajad sissetulekuaasta järgi.
[3] Sissetulekuaasta, uuringuaasta on 2023.

suhtelises vaesuses 46,8% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning võrreldes eelneva aastaga vaesuses elavate vanemaealiste osatähtsus taas vähenes. Viimast mõjutas ühelt poolt see, et suhtelise vaesuse piir ei kasvanud sellisel määral nagu aasta varem (2021. a oli eelneva aastaga võrreldes kasv 17,5%, kuid 2022. a 2%) ning teisalt suurenes keskmine vanaduspension sellest enam (kasv 7,9%). Eriti raskes majanduslikus olukorras on üksi elavad pensionärid ja vanemaealised puudega inimesed. 2022. aastal elas Statistikaameti andmetel 79,1% üksi elavatest 65-aastastest ja vanematest inimestest ning 58% puudega 65-aastastest ja vanematest inimestest suhtelises vaesuses.

Nii demograafiast kui mittetraditsiooniliste töövormide järjest laialdasemast kasutamisest tuleneva maksumaksjate vähenemise ja II pensionisambasse pensioniks kogutu enne pensioniiga ärakasutamise tõttu on keskmise pensioni ja keskmise palga suhe tulevikus veelgi vähenemas. Samuti töötab järjest enam inimesi osaliselt välisriikides, mis omakorda vähendab maksumaksjaid ning pensioniõigusi Eestis.

Vananemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuseliste eelarvamuste ja stereotüüpide teket. Vanuselist diskrimineerimist tajutakse ja kogetakse enim töösuhetes. Vanemaealised on haavatavad ka väärkohtlemise, hülgamise ja hooletusse jätmise ning väärikuse ja lugupidamise kaotuse suhtes. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalla peamised põhjused on lähedaste sotsiaalsed ja vaimse tervise probleemid. On alust eeldada, et vanemaealiste depressioon on aladiagnoositud ja -ravitud, kuid juba diagnoositud kõrge depressiivsuse tase näitab, et vaimsele tervisele on vaja senisest enam tähelepanu pöörata.

Olulisemad tegevused/sekkumised

- Viiakse ellu pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendav **pensionitarkuse teenus**. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid pensionipõlveks rahalise turvatunde saavutamiseks.
- Analüüsitakse võimalusi I samba **pensionide solidaarsemaks muutmiseks**. Eesmärgiks on soodustada pensionisüsteemi arenemist võrdsemate pensionide poole ja parandada inimeste vanaduspensioniea rahalist hakkamasaamist.
- Analüüsitakse erinevaid võimalusi **miinimumpensioni tõstmiseks**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline ka selleks, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Keskmise vanaduspensioni asendusmäära eesmärgi saavutamiseks teadvustatakse **tööandjapensioni** rolli olulisust.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks on **vaja tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2.** Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teostada õigeaegseid pensionite väljamakseid.
- Vanemaealiste rolli väärtustamiseks ja positiivsete hoiakute muutmiseks ühiskonnas, sh vanemaealistesse töötajatesse, toetatakse meetmeid, mis loovad võimalused vanemaealiste kaasamiseks, aktiivsemaks osalemiseks ühiskonna- ja tööelus ning sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks. Aktiivsed, sh majanduslikult aktiivsed vanemaealised on rohkem kaasatud ühiskonna tegemistesse ning nad on paremini igapäevaelus toimetulevad.

Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Meetme eesmärk: vanemaealiste võimalused ühiskonnas osaleda ja majanduslikult toime tulla on paranenud.

Meede koosneb kahest tegevusest. Tegevuse „Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine“ alla on koondatud teenused, mis soodustavad vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas. Tegevus „Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine“ hõlmab kõiki teenuseid, mis toetavad inimeste majanduslikku toimetulekut ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkust.

Mõõdik	Tegelik 2023	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2028
50–74-aastaste tööhõive määr, % *Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu- uuring*	60,7%	57,3%	57,4%	57,5%	58,1%
65-aastaste ja vanemate suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse määr, % *Allikas: Eurostat (EU-SILC)*	47,0%	35,9%	35,9%	34,0%	32,1%

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Tegevuse eesmärk: vanemaealiste ühiskonnaelus osalemine on paranenud ja nad on õigel ajal toetatud.

Tegevuse raames on eesmärk soodustada vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, vähendada vanusega seotud eelarvamusi ja diskrimineerimisi, tõsta muuhulgas tööandjate teadlikkust ja panustada sotsiaalpartnerite hoiakute muutmisse.

Strateegilise partnerluse kaudu võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuse juurde ja edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, toetades seeläbi vanemaealiste kaasatust poliitikakujundamisesse.

Samuti sisaldab tegevus võimaluste loomist aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Perioodil 2025–2028 on kavas:

- Meetmete elluviimine, mis toetab vanemaealisi inimesi väärtustavate hoiakute muutmist, sealhulgas:
  - vanemaealiste elanike enda hoiakuid, mis määravad ja mõjutavad nende elukvaliteeti ja toimetulekut;
  - erinevate institutsionaalsete gruppide (sh tööandjad) suhtumist;
  - ühiskonna ja kogukonna väärtushinnanguid tervikuna.

  Oluline on tegeleda vanemaealiste negatiivse kuvandi muutmisega, sh teavitustegevuste kaudu.

- Vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioonide võimestamine ja nende esinduskogude loomise toetamine kohalike omavalitsuse juurde, vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtete edendamine, toetades vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasaamist strateegilise partnerluse kaudu.

Mõõdik	Tegelik 2023	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2028
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „ühiskondlik aktiivsus“ *Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus*	14,3 (2018)	15,3	15,4	15,6	15,7
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „sotsiaalne aktiivsus ja soodustav keskkond“ *Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus*	53,2 (2018)	59,1	60,0	61,0	61,9

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Tegevuse eesmärk: hüvitiste, toetuste ja nõustamisega inimestele rahalise heaolu tagamine ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse kindlustamine.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet riiklikku vanaduspensioni, mis on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mida mõjutab inimese varasem panustamine pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensioniikka ja täidetud vajalik pensionistaaž. 01.01.2017 hakkas vanaduspensioniiga järk-järgult tõusma ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniiga keskmisest eeldatavast elueast.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet veel riiklikku toitjakaotuspensioni ja riiklikku töövõimetuspensionit. Toetustena makstakse üksi elava pensionäri toetust, represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetust, olümpiavõitja toetust ning sotsiaaltoetust välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning tema abikaasale, lastele ja vanematele (enne 01.01.2024 riiki saabujatele).

Vanemaealiste inimeste heaolu tagamiseks ning võimalikku absoluutsesse vaesusesse langemise riski vähendamiseks prognoositakse 44-aastase staažiga vanaduspensioniks alates 01.04.2025. aastast 826 eurot (01.04.2024. a 774 eurot), kasv 52 eurot.

Üksi elava pensionäri toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine vanaduspension (2024. aastal alla 853 euro). 2025. aastal on üksi elava pensionäri toetuse suurus 200 eurot. Riigieelarve revisjoni käigus otsustati, et alates 2025. aastast ei arvata ööpäevaringse hooldusteenuse saajaid üksi elava pensionäri toetuse saajate hulka. Muudatus puudutab väljaspool kodu osutatavat ööpäevaringset üldhooldusteenust, ööpäevaringset erihooldusteenust ja kogukonnas elamise teenust saavaid inimesi.

Represseeritute ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetuse suurus on 292 eurot.

Tegevus hõlmab ka pensionipoliitika väljatöötamise ja rakendamisega seotud tegevusi, sealhulgas inimeste pensioniteadlikkuse suurendamist pensionitarkuse teenuse kaudu.

Perioodil 2025–2028 on kavas:

- Pensionitarkuse teenuse arendamine ja elanikkonna teavitamine erinevate teavituskanalite kaudu. 2024. aasta pensionitarkuse uuringule tuginedes kaasajastatakse

pensionitarkuse teenust, luuakse pensioni sündmusteenus ning muudetakse kolme pensionisamba kalkulaator kasutajasõbralikumaks. 2025. aastal valmib andmevahetusega sündmusteenus. Alates 2026. aastast sündmusteenuse adekvaatsena hoidmine Eesti.ee keskkonnas.

- Analüüsitakse I samba pensionide solidaarsemaks muutmise võimalusi Eesti majandustingimustes. Detailsemalt käsitletakse pensionisüsteemi ressursside ümberjagamise võimalusi, et suurendada inimeste finantsilist võimekust vanaduspensionieas.
- Miinimumpensioni tõstmise võimaluste analüüsimine, et tagada inimestele sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Tööandjapensioni rolli suurendamiseks õigusruumi kohandamine ja avalikkuse laiem teavitamine tööandjapensioni võimalustest.
- Pensioniteenuse uuele infosüsteemi platvormile SKAIS2 toomine, et tagada pensioni tõrgeteta väljamaksed. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teostada õigeaegseid pensionite väljamakseid.
- Rahvusvahelise koostöö edendamine. Kavas on Eesti ja USA vahelise sotsiaalkindlustuslepingu sõlmimine ning Eesti-Soome vahelise andmevahetuse tõhustamine.

Mõõdik		Tegelik 2023	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027	Sihttase 2028
Vanaduspensioni teoreetiline netoasendusmäär; mediaanpensioni suhe mediaanpalka* *Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium, Sotsiaalministeeriumi arvutused*	Netoasendusmäär	47%	>=44%	>=44%	>=44%	>=44%
	Mediaan	56%	>=60%	>=60%	>=60%	>=60%
Rahvapensionimäära suhe arvestuslikku elatusmiinimumi *Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet; Sotsiaalministeeriumi arvutused*		0,99	>1,0	>1,0	>1,0	>1,0

**40-aastase staažiga mediaanpalka saanud inimese I ja II samba netopension netomediaanpalgast.*

Programmi juhtimiskorraldus

Vanemaealiste programmi on Sotsiaalministeerium teinud koostöös asjakohaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Heaolu arengukava 2023–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ning riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärke. Programmi kinnitab sotsiaalkaitseminister pärast 2025. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra, olles kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ning riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Heaolu“ teised programmid (Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaalhoolekandeprogramm”, Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi ühisprogramm „Tööturuprogramm“ ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi „Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste programm“). Teistest tulemusvaldkondadest toetab programmi eesmärke enim tulemusvaldkonna „Tervis“ Sotsiaalministeeriumi programmid „Tervist toetavad valikud“, „Tervist

toetav keskkond“ ning „Inimkeskne tervishoid“.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutavad Sotsiaalministeerium koostöös asjakohaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru Heaolu arengukava 2023–2030 juhtkomisjonile ning tulemusvaldkonna iga-aastases aruandes. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Heaolu“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

LISA 1 Programmis olevate teenuste kirjeldus

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Teenus: Hoiakute muutmine vanemaealistesse elanikesse (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 404)

Teenuse eesmärk on soodustada vanemaealisi väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, sh vanemaealiste elanike enda hoiakuid, erinevate institutsionaalsete gruppide (sh tööandjad) suhtumist ning ühiskonna ja kogukonna väärtushinnanguid tervikuna. Sealhulgas on kavas tõsta tööandjate teadlikkust ja suurendada sotsiaalpartnerite võimekust läbi nende hoiakute muutmise vanemaealistesse töötajatesse koolitus- ja teavitustegevuste kaudu. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust ning suunatakse tööandjaid ja töötajaid nägema vanemaealist töötajat kui konkurentsivõimelist ja võrdset partnerit.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „ Vanemaealisi väärtustavate hoiakute kujundamine ja aktiivsena vananemise toetamine“).

Teenus: Vanemaealiste poliitikakujundamisesse kaasamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 414)

Teenuse eesmärk on kaasata vanemaealisi poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu. Selleks võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuse juurde. Lisaks edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, sh töötatakse välja ja juurutatakse Eestis vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted ning kaasatakse vanemaealisi enam poliitikakujundamisse.

Teenus: Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 412)

Vanemaealiste (sh äsja tööhõivest lahkunud inimestele) sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks luuakse võimalused aktiveerivateks tegevusteks, sh vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“).

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Teenus: Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 57)

Teenuse sisuks on pensionipoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine eesmärgiga tagada nii praegustele kui ka tulevastele pensionäridele piisava suurusega asendussissetulek. Selleks analüüsitakse koos Rahandusministeeriumiga järjepidevalt Eesti pensionisüsteemi ning analüüsi põhjal tehakse ettepanekud pensionisüsteemi muutmiseks. Pensionisüsteem peab tagama ühelt poolt nii adekvaatse minimaalse sissetuleku, aga ka rahuldava töise sissetuleku asenduse, sh üksi elavatele inimestele. Uute töövormide kasutuselevõtmise ja II pensionisamba vabatahtlikuks muutmise tõttu otsitakse võimalusi, et tuua täiendavaid vahendeid pensionisüsteemi, sh arendades kogumispensionil põhinevaid pensioniskeeme ja tööandjapensionit. Piiriülesel

töötamisel kogutud pensioniõiguste säilimiseks sõlmitakse Euroopa Liidu väliste riikidega kahepoolseid sotsiaalkindlustuslepinguid.

Pensionisüsteemi arendamise kõrval on oluline suurendada inimeste pensioniteadlikkust. Selleks pakub Sotsiaalministeerium pensionitarkuse teenust, mille eesmärk on kallutamata, lihtsa ja selge pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada kõigi täiskasvanud inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks piisav rahaline turvatunne. Teenust rahastatakse välisvahenditest (ESF+ TAT „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“).

Teenus: Riiklik vanaduspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 302)

Pension on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mis sõltub tema varasemast panustamisest pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab inimene olema jõudnud vanaduspensioniikka ja tal peab olema täidetud vajalik pensionistaaž. Vanaduspensioniiga suureneb vastavalt sünniaastale ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniiga keskmisest eeldatavast elueast. Pensionil on palju erinevaid sihtrühmi ja mitu alaliiki, mis võimaldavad inimestel suunduda pensionile ka paindlikel tingimustel.

Teenus: Riikliku vanaduspensioni kogumisosa (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 306)

Rahvastiku vananemise mõjudega tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensioni kogumisosa ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kes on liitunud kohustusliku kogumispensioniga ja kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemakseid kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist (I sammas) ja riikliku vanaduspensioni kogumisosast (II sammas). Viimati nimetatu sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusest ja inimese vanusest pensionile minekul.

Teenus: Riiklik töövõimetuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 237)

Töövõimetuspensioni regulatsioon kaotas riikliku pensionikindlustuse seaduses kehtivuse 1.06.2016. Alates 1.06.2016 hindab töövõimet ja maksab töövõimetoetust Eesti Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet määrab ja maksab töövõimetuspensioni nendele inimestele, kellel on õigus töövõimetuspensionile Eesti Vabariigi poolt sõlmitud kahepoolse välislepingu alusel. Neile kohaldatakse enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud töövõimetuspensioni regulatsiooni ja seda kuni välislepingu muutmiseni. Samuti makstakse töövõimetuspensioni inimestele, kellel on tuvastatud püsiv töövõimetus kaitseväeteenistuse seaduse alusel.

Teenus: Riiklik toitjakaotuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 238)

Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Lapsele, vanemale või lesele määratakse pension sõltumata sellest, kas ta oli toitja ülalpidamisel või mitte. Õiguse riiklikule toitjakaotuspensionile sätestab riikliku pensionikindlustuse seadus (RPKS). Lapsel on õigus toitjakaotuspensionile kuni 18-aastaseks saamiseni, õppimise korral kuni 24-aastaseks saamiseni. Lesel on õigus toitjakaotuspensionile üksnes siis, kui ta ei tööta ja kasvatab toitja kuni 3-aastast last, samuti raseduse ajal või kui lesk on püsivalt töövõimetu või pensionieas.

Teenus: Üksi elava pensionäri toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 189)

Üksi elava pensionäri toetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 139.1 alusel. Toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada tema vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine pension (2024. aastal alla 853 euro). 2025. aastal on toetuse suurus 200 eurot. Toetuse maksmise määr ja toetuse suurus kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Teenus: Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 186)

Represseeritu toetuse maksmise aluseks on okupatsioonirežiimide poolt represseeritud isiku seadus. Toetust on õigus saada represseeritu tunnistuse omanikul. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot. Toetust tuumakatastroofi tagajärgede likvideerijatele makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140.1 alusel. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot.

Teenus: Olümpiavõitja toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 191)

Olümpiavõitja riiklikku toetust makstakse spordiseaduse alusel. Toetust makstakse olümpiavõitjale vanuse (kümme aastat enne vanaduspensioniiga) või osalise või puuduva töövõime alusel. Toetuse suuruse aluseks on Statistikaameti avaldatud eelmise kalendriaasta kolmanda kvartali keskmine brutokuupalk. Toetust makstakse igakuiselt.

Teenus: Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1) (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 297)

Sotsiaaltoetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel. Toetusele tekib õigus vanaduspensioni ikka jõudnud isikule. Toetust makstakse igakuiselt ja toetuse suuruseks on rahvapensioni määr. Rahvapensioni määra indekseeritakse igal aastal 1. aprillil. Toetuse saajad on ravikindlustatud. Toetust makstakse enne 1.1.2024 Eestisse saabunutele.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastu võtva riigi ametkonnale, et tema suhtes ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.

LISA 2 Teenuste rahastamiskava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava informatsiooni andmiseks.

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	**3 839 369 674**	**4 121 519 919**	**4 435 779 845**	**4 731 894 392**
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	**3 839 369 674**	**4 121 519 919**	**4 435 779 845**	**4 731 894 392**
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	**1 167 138**	**1 174 193**	**1 508 526**	**900 968**
Hoiakute muutmine vanemaealistesse elanikesse	29 455	33 710	36 075	39 783
Vanemaealiste poliitikakujundamisesse kaasamine	908 227	906 774	836 376	821 402
Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks	229 455	233 710	636 075	39 783
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	**3 838 202 536**	**4 120 345 726**	**4 434 271 319**	**4 730 993 424**
Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	1 828 316	1 619 468	1 584 118	1 303 753
Riiklik vanaduspension	3 215 052 275	3 455 850 445	3 723 790 003	3 984 637 558
Riikliku vanaduspensioni kogumisosa	568 750 000	611 350 000	655 350 000	689 650 000
Riiklik töövõimetuspension	6 883 536	7 008 090	6 976 852	6 941 801
Riiklik toitjakaotuspension	22 010 939	23 178 218	24 266 517	25 264 031
Üksi elava pensionäri toetus	17 929 925	18 596 124	19 635 366	20 594 330
Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus	2 090 824	1 979 279	187 681	1 780 795
Olümpiavõitja toetus	262 284	302 231	315 736	330 001
Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1)	3 394 437	461 872	475 913	491 154